

Sygn. akt V ACa 821/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Katarzyna Przybylska (spr.)
Sędziowie:	SA Irma Kul SA Artur Lesiak
Protokolant:	stażysta Anna Machajewska

po rozpoznaniu w dniu 22 stycznia 2014 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa M. P. (1), M. P. (2) i K. T.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej
w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 20 sierpnia 2013 r. sygn. akt I C 233/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę po 900 (dziewięćset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Powodowie M. P. (1), M. P. (2) oraz K. T. wniosli o zasądzenie od pozwanego (...) S.A. w W. na rzecz każdego z powodów kwoty po 60 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c.) oraz kwoty po 35 000 zł tytułem odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 października 2012r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu.

W odpowiedzi na pozew pozwany (...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 20.08.2013 r. zasądził od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę po 60.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31.10.2012 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części oraz orzekł o kosztach postępowania. Swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach.

(...) kierujący autobusem nie zachował należytej ostrożności i spowodował wypadek, w wyniku którego śmierć poniosła pasażerka autobusu J. P.- matka powodów. Sprawca wypadku posiadał ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdu u pozwanego.

Ojciec powodów, bez zgody sądu opiekuńczego, zawarł w dniu(...) z pozwanym ugodę, na mocy której uzyskał odszkodowanie w wysokości 15 000 zł dla każdego z powodów i zrzekł się dalszych roszczeń. Część powyższej kwoty została przeznaczona na potrzeby powodów.

W chwili śmierci matki powodowie: K. P. miała (...), M. P. (1) miała (...), zaś M. P. (2) miał (...).

Matka powodów zajmowała się domem i dziećmi. Po jej śmierci, powódki przejęły większość obowiązków domowych oraz opiekowały się małym bratem. Powodom pomagała babcia, która przyjeżdżała na kilka dni w miesiącu.

Powodowie nie mieli oparcia w ojcu, który z racji wykonywanego zawodu (...)

Po śmierci matki powódka K. T., wcześniej dobra uczennica, zaczęła (...).

Powodowie po śmierci matki otrzymywali rentę w łącznej wysokości 600 zł miesięcznie. W chwili obecnej powód M. P. (2) otrzymuje 850 zł renty.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów dołączonych do akt sprawy, których autentyczność nie budziła wątpliwości Sądu i nie była kwestionowana przez strony. Podstawę ustaleń stanowiły również jasne i spójne zeznania powodów, którym Sąd I instancji w całości dał wiarę. .

W ocenie Sądu Okręgowego żądanie powodów zasądzenia zadośćuczynienia w oparciu o treść art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. jest zasadne i słuszne.

Tym samym Sąd nie przychylił się do stanowiska strony pozwanej, iż w niniejszej sprawie brak jest podstaw prawnych do uznania żądania roszczeń powodów, gdyż zdarzenie miało miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008r. W ocenie Sądu Okręgowego śmierć J. P. naruszyła dobra osobiste powodów, jaką jest więź między członkami rodziny. Sąd I instancji podzielił stanowisko składu orzekającego Sądu Apelacyjnego wG.wyrażone w wyroku z dnia 14 grudnia 2007r., (...), iż spowodowanie śmierci osoby bliskiej przez osobę trzecią stanowi naruszenie dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie. Wiąż między rodzicami a dziećmi jest jedną z silniejszych więzi międzyludzkich i rozerwanie więzi poprzez spowodowanie śmierci stanowi naruszenie dóbr osobistych. Sąd Okręgowy przywołał również orzecznictwo Sądu Najwyższego, który jednoznacznie stanął na stanowisku, iż „spowodowanie śmierci osoby bliskiej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731) mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c." (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010r. IV CSK 307/09, OSNC-ZD 2010/3/91).

Sąd Okręgowy podzielił pogląd Sądu Najwyższego zaprezentowany w powyższych orzeczeniach, iż katalog dóbr osobistych, do którego odwołuje się art. 23 k.c, ma charakter otwarty i przepis ten wymienia dobra osobiste człowieka pozostające pod ochroną prawa cywilnego w sposób przykładowy, uwzględniając te dobra, które w praktyce mogą być najczęściej przedmiotem naruszeń. Jednakże przedmiot ochrony oparty na podstawie art. 23 i 24 k.c. jest znacznie szerszy i nie ulega wątpliwości, że rodzina jako związek najbliższych osób, które łączy szczególna więź wynikająca z pokrewieństwa i zawarcia małżeństwa, podlega ochronie prawa. Wiąż rodzinna odgrywa doniosłą rolę, zapewniając członkom rodziny m.in. poczucie stabilności, wzajemne wsparcie obejmujące sferę materialną i niematerialną oraz gwarantuje wzajemną pomoc w wychowaniu dzieci i zapewnieniu im możliwości kształcenia,

prawo do życia rodzinnego i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c. Sąd I instancji podkreślił, że szczególna więź rodziców z dzieckiem zasługuje na status dobra osobistego, podlegającego ochronie na podstawie art. 24 § 1 k.c. Sąd Okręgowy przywołał stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP 32/11, iż „ten sam czyn niedozwolony może wyrządzać krzywdę różnym osobom. Źródłem krzywdy jest zatem czyn niedozwolony, którego następstwem jest śmierć. Krzywdą wyrządzoną zmarłemu jest utrata życia, dla osób mu bliskich zaś jest to naruszenie dobra osobistego poprzez zerwanie więzi emocjonalnej, szczególnie bliskiej w relacjach rodzinnych. Osoba dochodząca ochrony na podstawie art. 448 k.c. może być poszkodowana bezpośrednio i dochodzić naprawienia własnej krzywdy, doznanej poprzez naruszenie jej własnego dobra osobistego.

Zdaniem Sądu w niniejszej sprawie śmierć matki J. P. spowodowała naruszenie dobra osobistego dzieci - powodów, gdyż zerwana więź emocjonalna spowodowała u nich ból, cierpienie, poczucie krzywdy i osamotnienia. Pomimo, iż od wypadku upłynęło już (...) lat krzywda u powodów jest wciąż żywa. Składane przez powodów na posiedzeniu w dniu 6 sierpnia 2013 r. zeznania były bardzo emocjonalne. Powódki opowiadając o mamie płakały. Śmierć mamy jest dla nich nadal bolesnym ciosem przeżywanym nie tylko w momencie powzięcia o niej wiadomości ale również w chwili obecnej. Na powódki K. i M. spadł nagle obowiązek prowadzenia domu i opieki nad (...)bratem. Powodowie nie mieli oparcia w ojcu, który sam nie radził sobie z nową, trudną sytuacją, dużo przebywał poza domem. Mama zajmowała się domem, opiekowała się dziećmi, dbała o rodzinę. Po jej śmierci nagle powódki musiały zastąpić ją w obowiązkach domowych oraz opieki nad bratem. Nie mogły liczyć na pomoc ojca, który skupił się na zapewnieniu bytu materialnego rodzinie, a pomoc babci, przez kilka dni w miesiącu, była również niewystarczająca. Powódki utraciły beztrudne dzieciństwo i musiały nagle dorosnąć. Śmierć mamy wywołała wielki cios i ból zarówno dla powódek, które zostały pozbawione matki w trudnym okresie dojrzewania jak i dla powoda - małego dziecka pozbawionego ciepła mamy. Powodowie kolejne ważne lata swojego życia spędzali bez mamy, jej opieki, miłości, wsparcia i poczucia bezpieczeństwa. M. P. (2), który w chwili śmierci mamy miał (...)zdążył nawiązać więź emocjonalną z mamą, nadal chodzi na cmentarz i rozmawia z nią. (...)

W ocenie Sądu Okręgowego powodowie doznali wielkiego bólu, osamotnienia, krzywdy i poczucia niesprawiedliwości, dlatego też zasadne jest zasądzenie na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienia w żądanej kwocie po 60 000 zł. Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę jest tylko pewnym surogatem, bo nie da się inaczej tej krzywdy naprawić. Śmierć J. P. w tak tragicznych okolicznościach wyrządziło ogromną krzywdę u dzieci, które zostały pozbawione opieki i miłości matki.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. określając termin początkowy odsetek od dnia 31 października 2012 r. do dnia zapłaty tj. od dnia odmowy pozwanego wypłaty zadośćuczynienia. W tym bowiem dniu pozwanemu znane były wszystkie okoliczności mające wpływ na wysokość zadośćuczynienia (punkt 1 wyroku).

Sąd Okręgowy oddalił żądanie powodów o zasądzenie kwoty 35000 zł tytułem odszkodowania. Zaznaczył, iż zawarcie przez ojca powodów, bez zgody sądu opiekuńczego, ugody z pozwanym stanowiło czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu i czynność taka jest nieważna.

Mając jednak na uwadze, iż odszkodowanie na podstawie art. 446 § 3 k.c. ma rekompensować szkodę o charakterze majątkowym, w ocenie Sądu I instancji nie nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powodów skutkujące zasadnością roszczenia zasądzenia dalszych 35 000 zł. Ojciec powodów zapewniał ekonomiczny byt rodzinie. Matka powodów zajmowała się domem i zawodowo pracowała jedynie 6 miesięcy. Po śmierci matki powodowie otrzymywali rentę rodzinną oraz środki pieniężne przekazywane im przez ojca ich. Sytuacja majątkowa nie uległa pogorszeniu. Powód M. P. (2) uczy się w(...), a powódki ukończyły (...). Pomimo, iż ugoda zawarta z pozwanym w dniu 14 grudnia 1999 r. jest nieważna, Sąd Okręgowy wziął pod uwagę fakt, iż pozwany wypłacił przedstawicielowi ustawowemu powodów odszkodowanie w wysokości po 15 000 zł, dla każdego z nich. Powodowie przyznali, iż co najmniej część z wypłaconej przez pozwanego kwoty została przeznaczona na ich potrzeby. Po śmierci matki powódki uczyły się w (...) w T. i mieszkały w (...). Ojciec przeznaczał otrzymane pieniądze na ich utrzymanie. W ocenie Sądu I instancji

przyznana przez pozwanego kwota odszkodowania nie była rażąco niska, gdyż stanowiła prawie dziewięciokrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wg danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Mając na uwadze powyższe Sąd, na podstawie art. 446 § 3 k.c. a contrario oddalił roszczenia powodów zasądzenia kwoty 35 000 zł tytułem odszkodowania (punkt 2 wyroku).

Z uwagi, iż powodowie wygrali sprawę w 63,16%, zaś przegrali w 36,84%, Sąd na podstawie art. 100 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349) zasądził od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę po 1 398,25 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt 3 wyroku).

Ponadto Sąd zasądził od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Bydgoszcz kwotę 8 986,05 zł tytułem części kosztów sądowych. Rozstrzygnięcie to oparte zostało na art. 113 ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 100 k.p.c. (punkt 4 wyroku).

Pozostałymi kosztami sądowymi od ponoszenia których zwolnieni byli powodowie, na podstawie art. 113 ust. 1 a contrario ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Sąd obciążył Skarb Państwa (punkt 5 wyroku).

Apelację od powyższego orzeczenia złożył pozwany. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił:

1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisu art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. polegające na zasądzeniu tytułem zadośćuczynienia kwoty po 60.000 zł., pomimo, że powodom nie przysługują bezpośrednio roszczenia z tytułu przestępstwa drogowego, zaś według orzecznictwa, osoba najbliższa pokrzywdzonemu, który poniósł śmierć w związku z popełnionym przestępstwem może, w ramach obowiązku naprawienia szkody, dochodzić jedynie roszczeń, które jej bezpośrednio przysługują z tytułu przestępstwa (występku), którego następstwem była śmierć pokrzywdzonego,

2) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisu art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z dnia 16.07.2003 r. nr 124 poz. 1152 z późniejszymi zmianami) w związku z art. 822 k.c. przez zasądzenie zadośćuczynienia za naruszenie prawa do życia w rodzinie i ból spowodowany utratą najbliższej osoby jako naruszenia dobra osobistego zaliczanego do katalogu otwartego art. 23 k.c. pomimo, że według powołanych przepisów – z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, będącą następstwem śmierci, uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia bądź też utraty, zniszczenia lub uszkodzenia mienia, zatem katalog dóbr podlegających ochronie gwarancyjnej w ramach zawartej umowy ubezpieczenia wylicza enumeratywnie chronione dobra, nie przewidując obowiązku odszkodowawczego za takie dobro jako naruszenie prawa do życia w rodzinie i ból spowodowany utratą najbliższej osoby,

3) naruszenie prawa materialnego przepisu art. 5 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na jego pominięciu w ustalonym w sprawie stanie faktycznym, podczas gdy działanie powodów polegające na dochodzeniu zadośćuczynienia za śmierć osoby najbliższej, gdy w chwili powstania krzywdy brak było norm szczególnych do skutecznego domagania się takiego świadczenia, stanowi czynienie ze swego prawa użytku, który jest sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz zasadami współżycia społecznego, a przez to nie powinno być przez Sąd uważane za wykonywanie prawa oraz nie powinno korzystać z ochrony,

4) naruszenie prawa materialnego poprzez przyjęcie daty początkowej naliczenia odsetek poprzez zastosowanie art. 481 k.c. w związku z art. 455 k.c. polegające na błędnym przyjęciu, że obowiązek spełnienia zadośćuczynienia powstaje po wezwaniu dłużnika i od tego momentu należą się odsetki za opóźnienie, podczas gdy datą początkową naliczenia odsetek ustawowych ze względu na określony ustawowo fakultatywny charakter przyznania przez sąd zadośćuczynienia pieniężnego wynikający z art. 448 k.c. powinien być dzień wyrokowania tj. 20 sierpnia 2013 r.

5) naruszenie przepisów procedury cywilnej, w tym art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów, poprzez ocenę materiału dowodowego sprzecznie z zasadami doświadczenia życiowego i w sposób niekorzystny dla pozwanego.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wniosł o:

- a) zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa
- b) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za obie instancje w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych,
- c) ewentualnie, na wypadek uznania przez sąd, że sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy lub że zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Powodowie w odpowiedzi na apelację wniosli o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny w całości podziela dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne oraz wywiedzione na tej podstawie konsekwencje prawne i przyjmuje je za własne.

Zarzut naruszenia art. 233 kpc zawarty w apelacji nie zasługuje na uwzględnienia z uwagi na bardzo ogólnikowe jego sformułowanie i brak uzasadnienia w dalszej części apelacji. Pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego prowadzą do stwierdzenia, iż spór w niniejszej sprawie ma jedynie charakter prawny. W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko skarżącego zawarte w apelacji jest niezasadne i sprzeczne z ugruntowanym już w tym zakresie stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonej w uchwale z 22.10.2010 r., III CZP 76/10 oraz z 13.07.2011 r., III CZP 23/11 iż najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Nowelizacja art. 446 kc polegająca na dodaniu § 4 spowodowała możliwość dochodzenia roszczeń przez członków rodziny zmarłego zarówno na podstawie art. 446 jak i 448 kc. Przed nowelizacją jedyną podstawą roszczenia był art. 448 kc. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powyższych uchwał bardzo szczegółowo przedstawia argumentację, która była podstawą ich podjęcia, zatem Sąd Apelacyjny nie znajduje potrzeby jej przytaczania dzieląc stanowisko Sądu Najwyższego w całej rozciągłości.

Wobec powyższego zarzut apelacji naruszenia art. 448 kc oraz art. 24 kc należy uznać za chybiony.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 822 kc oraz art. 32 ust. 1 o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym oraz Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych.

Trafnie Sąd Okręgowy z powołaniem na uchwałę Sądu Najwyższego z 13.07.2011 r. III CZP 32/11 podkreślił, że ten sam czyn niedozwolony może wyrządzić krzywdę różnym osobom. Zatem źródłem krzywdy jest czyn niedozwolony, którego następstwem jest śmierć. Krzywdą wyrządzoną zmarłemu jest utrata życia, zaś krzywdą dla jego bliskich jest zerwanie więzi emocjonalnych szczególnie bliskiej relacji rodzinnej co powoduje naruszenie dóbr osobistych. Sąd Apelacyjny w pełni podziela powyższe stanowisko.

Z przyczyn wyżej omówionych Sąd II instancji za bezzasadny uznaje również zarzut naruszenia art. 5 kc.

Dodać również należy na podstawie materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie, że śmierć matki dla trójki małych dzieci była szczególnie dotkliwa co prawidłowo ocenił Sąd Okręgowy w treści uzasadnienia zapadłego

orzeczenia. Zadośćuczynienie za doznaną krzywdę jest tylko pewnym surogatem, gdyż inaczej tej krzywdy naprawić się nie da. Wobec tak ogromnej tragedii jakim była dla powodów śmierć matki, której skutki odczuwają do dzisiaj i która wywarła jak wynika z ustaleń Sądu I instancji nieodwracalne piętno na ich życiu zarzut nadużycia prawa polegającego na dochodzeniu zadośćuczynienia nie zasługuje w żadnej mierze na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska skarżącego zawartego w zarzutach apelacji co do daty początkowej od jakiej zostały naliczone odsetki. Trafnie w ocenie Sądu II instancji Sąd Okręgowy przyjął, jako datę od której powodom należały się odsetki dzień 31.10.2012 r., gdyż w tej dacie znane były pozwanemu wszelkie okoliczności mające wpływ na wysokość zadośćuczynienia. Odsetki należą się powodom za sam fakt opóźnienia w spełnieniu świadczenia ze strony dłużnika. Nie można się zatem zgodzić, iż prowadzi to do zasądzenia podwyższonego na rzecz powodów zadośćuczynienia. Pozwanemu znane były wszystkie okoliczności w dacie, kiedy dokonał odmowy wypłaty kwot dochodzonych pozwem. Nie ma zatem podstaw aby przyjąć, że odsetki należało zasądzić dopiero od dnia orzekania, tym bardziej, że Sąd Okręgowy częściowo oddalił powództwa uznając żądanie powodów za zbyt wygórowane.

Mając powyższe na uwadze apelacja pozwanego jako niezasadna na mocy art. 385 kpc podlega oddaleniu. O kosztach orzeczono na mocy art. 98 kpc.